

Az európai drámairodalom egyik úttörő alkotóját ünnepelte szombat esti bemutatóján a Szegedi Nemzeti Színház. A nagy olasz szerző, Carlo Goldoni 250 évvel ezelőtt, 1707-ben született Vencében. A város, Adria gyöngye, ebben a korban már hanyatlóban van. A nemesi világ csődbe jutott, erkölcsi züllése egyre rohamosabb. Az ellentét: a kevesek kezében felhalmozódó gazdagság és az általános elszegényedés között egyre élesebb. A nagypolgárság a feudális arisztokráciához asszimilálódik, az elzúlló, deklaszálódo nemesek sem olvadnak be a népbe. A nyomorba jutott nemesek a hatalmon belüli csoportosulások közötti harcban hol ide, hol oda adogatják el szavazataikat, aszerint, hogy melyik az a csoport, amelyik jobban megfizet. Ehhez az úri világhoz a kispolgárt és nem ritkán a munkásembert is a nagyrúr részéről történt kiházasítás, hivatalba helyezés köti hozzá, — a protekcionárius rendszere, amely az urakkal szemben a kispolgárt, munkást hálára kötelezi.

Ebbe a világba született bele Goldoni. Apja orvos, aki többet foglalkozik előadások rendezésével, mint az orvosi tudományokkal, s a gyermek Goldoni a színészek tarka világában éli első éveit. Kilenc éves korában önálló vigjátékot ír. Az orvos apa ezen felbuzdulva elviszi magával Umbria fővárosába, Perugiába. Goldoni élete ettől kezdve csupa kalandozás. Riminiben a Domonkosoknál tanulja a skolasztikus filozófiát, de inkább forgatja a klasszikus drámai szerzőket — Plauntust, Terentiuszt, Arisztophanest. A helyi színtársulat előadásain sokat forgolódik, s egy szép napon megszökik a szentatyáktól. 1723-ban Paviában jogi előadásokat hallgat. — három évig — majd egy szatirikus vers miatt kitört botrány nyomán Goldoni abbét kicsapják az iskolából és ezzel az előkelő társaságból.

Huszonhárom éves koráig nyolc városkában élte életét. Milánóban 1732-ben fog hozzá „az olasz színpad szolgálatára szentelt darabok szerzéséhez”.

Az olasz színpad ekkor még a commedia dell' arte elfogadott és a közönség által követelt divatjában élt. A daraboknak megvoltak a szokások alakjai, szöveget nem írt a szerző, csak a cselekmény fordulatait vázolta előre. A színészek maguk rögtönöztek a szöveget, s az volt a nagy színész, aki szellemen rögtönzött. Ezek a színészek ebben a vásári műfajban is alkotók voltak, akik a közönség előtt, játék közben „írták” komédiájukat. Goldoni — mint a nagy francia vigjátékiró, Molière — a népszerű vásári komédiák évszázados hagyományait fejlesztette új színpadi művészetté.

Az olasz színpad megújítására Goldoni óvatosan indult el. Lépésről lépésre haladt előre, pedig már harmadik éve korábban megfogalmazódott benne irodalmi

CSETEPATÉ

Goldoni-vigjáték sikeres első magyarországi bemutatója a Szegedi Nemzeti Színházban

munkásságának célja: „Jellem szerepeket kell teremteni, ez a jó vigjátéknak a forrása”. Első művét, amelyben szakított a régivel, a Momolo Cortesant (Momoló, a világi) 1739-ben adták elő. Műveiben ezután is felhasználja a commedia dell' arte kereteit, de szövegeit már előre megírja, jellemeket teremt a sablonos figurákból. A cselekményt legtöbbször a népi életből meríti. Műveiben elhelyezi társadalombírálatát is. Az 1762-ben előadott Le baruffe chiozzotte (chioggiai csetepaté) Goldoni írásművészetének legkiemelkedőbb alkotása. Népi frissesség, elevenség, határtalan életkedv, életerő jellemzi az alaposan átgondolt lélektani realizmussal megjelenített alakokat. A cselekmény a chioggiai egyszerű halászközség életének egy mozgalmas napja körül bonyolódik. A szerelmes asszonyok, lányok, akik az örök asszonyi hibával, a pletykálkodással majdnem elrontják egész életüket; a szerelmes, szájhős fiatal halászlányok; a veszekedésbe belehevülő öregek, a velenecsei patriarchátus jegyzője, aki a maga szerelmi pecsenyét írt meg akarja sütni; a hivatalos, aki az államrend képviselőjének felsőbb-ségével nézi le saját osztályos-társait, — eleven, vérző, jól megformált jellemek. Az írónak ebben a komédiában arra is jut ideje, hogy elmondja véleményét a dagokról is, a bársonysapkák hálkereskedőkről, akik a halászok munkája nyomán nővelik dagadtra pénztárcájukat.

A rendezés és a dramaturgia nagy munkát végzett a darab előkészítésével. A fordítás zökkenőit igen sok esetben szerencsén, sok ötlettel javította ki. Néhányszor azonban a javítás, úgy véljük, ellentétes a szerző intencióival. Toni bácsi rövid monológjába kár volt a színpad mögött láthatatlanul elvonuló kereskedők nyájas köszöntését beleiktatni, s nem indokolt a jegyző bemutatásának, — a nők kihallgatása előtt Vincenzo bátyóval való beszélgetésének — törlése.

Az előadás jól pörög, a cselekmény zökkenőmentesen bonyolódik. A bemutató tele van ötlettel, színességgel. A nézők nem győznek magukhoz térni a kacagástól a mulatságos helyzetek láttán. Mégis az az érzésünk, hogy az előadás talán túlzottan is és a szükségesnél jobban tologatja a commedia dell' arte játéktípusa felé. A néző sok bohóckodást, túljátszást lát. Groteszk ötleteket — Pasqua asszonyt akasztással kényszerítik rá, hogy megbékéljen haragos szomszédjával, — s emiatt az író jellemrajzának sok kedves finomsága megveszendőbe. Ha meggondoljuk, hogy Goldoninak ez a

darabja van legtávolabb a commedia dell' artetől, ha tudjuk, hogy ebben a műben érte el írásművészetének legmagasabb fokát, úgy véljük, kár volt a játéknak sokszor öncélú erőltetése, mely éppen a jellemek rajzát teté a néző előtt zavarossá.

A mű minden szereplője külön jellem. Az előadás Titta Nane és Bette esetében ezt nem eléggé dokumentálta. Toffoló eredeti alakja bohém, naplopó, gyáva, de érzésünk szerint nem a hülyeségig felszég, amivé némelykor az előadás folyamán válik. Mindenesetre Horvai István rendezőnek nem volt könnyű dolga a rendezés feladatainak megoldásánál, hiszen a mű mégis csak 250 éve íródott, s Goldoni vigjátékaiiban a társadalombírálat és a lélekrajz nem nyúlik olyan mélyre, mint Molière-nél. Ha részlet-hiányokat érezni is az előadásban, a mű alapeszméje, — a népszerű, a nép életkedvébe, életerejébe vetett bizalom, a népi érzésvilág tisztasága — világos a néző előtt. Ha vannak kisebb-nagyobb hibái is ezeknek az embereknek, mégis szívünkbe zárjuk valamennyiüket.

A bemutató szereplői igen színvonalas művészi munkát nyújtottak. A leg-harmonikusabb alakítást Domján Editől láttuk, aki Checca alakját egyszerű, tisztá eszközökkel formálta meg. Lucietaként a vendégszereplő Psota Irén mutatkozott be rokonszenvesen a szegedi közönség előtt. Néhány jelenetben harmonikus szöveget nyújtott, de néhol talán a szükségesnél harányabb volt, illetőleg felháborodásnak nem volt meg a kellő belső hite. Szentirmai Éva Orzetta szerepét sokszínűen játszotta, az őszinte szeretet, s a tudatos női kacérság jól modulált színeivel. Libera asszonyt Olvaszky Éva, Pasqua asszonyt Lontay Margit alakította szintén sokszínűen. Olvaszky Éva egyszerűbb, kevésbé látványos eszközökkel, de hitelesen, Lontay Margit sok hévvel oldotta meg feladatát.

A pletykahadjáratba bonyolódott férfiak közül legnehezebb feladata a Fortunato mestert megsemmélyesítő Kovács Jánosnak volt. Sok humor és mértékletartó következetesség jellemezte most nyújtott színészi munkáját. Alakítása a jellemző erővel és természetes humorával a bemutató egyik legjobban teljesítménye. Beppe — Kátay Endre — és Titta Nane — György László — néha a szükségesnél többet bohóckodtak. Az egetverő düh, amit szívükben a féltékenységre ördög táplált, ilyenformán nevetettett ugyan, de a komédia kárára. Nem a dühében és szerelmében következtelen ember hamis hősiességén, hamis elszántságán, a „csakazértis-demárbánom” kettősségén neveltünk, hanem fogvicsorításon, főlöles ugra-bugrán, amit különösen György László „dobott be” olyankor is, mikor arra nem volt szükség.

Kaló Flórián Toffoló szerepében könnyed volt, a naplopók eleganciája, fölénye, de meghunyászkodó gyáva-sága, bohém-sága jól kelt életre a színpadon. Néha egy-egy percre azonban Toffoló afféle falubolondja lett. Ez — úgy véljük — nem egyezik az író szándékaival.

Isidoro bírósági jegyző alakja egy kissé homályos. Nem derül ki, hogy hoppon maradt-e Checcánál, vagy mégiscsak elérte célját azzal, hogy Toffolótól elveteti a lányt. Ez nem annyira az alakítás hibája, mint inkább a fordítóé, vagy magáé a szerzőé. Kormos Lajos elegáns, ötletes alakítást nyújt a nem világosan megfogalmazott szerepben is. Gémesi Imre (Vicenzo halász), Árkos Gyula (Cauvechia utcai árus) és különösen Mentés József (bírósi kézbesítő) haszno-

san egészítették ki az együttes munkáját. Kovács Gyula a képek közötti dalokat sajnos szintelenül, illúzió-rontó hatással énekelte. Sándor Sándor díszletei színpompásak, sok játéka adnak lehetőséget. A jelmezek Bene Jánosné és Horváth Ferenc munkáját dicsérik. Mánik Lászlónak Fortunato maszkjában sikerült igen jól adnia, Toni és Titta Nane maszkjai viszont eléggé jellegtelenek.

Befejezésül még meg kell mondanunk, hogy nem lehet egyetérteni azzal a tálalással, ahogyan a Szegedi Tükör a Goldoni-művet a közönséggel meg akarja kedveltetni. Miután nem minden el nélkül megállapítja, a Goldoniról írt, itt-ott félreérthető cikkben, hogy a szerző korában a politikai szabadságjogokat megnyírbálták —, hogy kik és kik ellen, arról hallgat — a bemutatott műről szirupos általánosságokat fecseg össze, s így „népszerűsíti” a bemutatót. Nem hiszszük, hogy a Szegedi Nemzeti Színház tekintélyét erősíti az a dilettáns és nyegle hang, ami a Szegedi Tükörre egy idő óta számról számrá jellemző. A néhány évtizeddel ezelőtti tartalmatlan és ízetlen színházi fecsegésnek ez a felújítása méltatlan ahhoz, ami a magas művészi munkához, amire a Szegedi Nemzeti Színház művészei képesek, és amit már sok esetben nyújtottak is a város közönségének. A Szegedi Tükör szerkesztésében megnyilvánuló (mióta Springer Márta dramaturg vette át a szerkesztést) áporodott, fantáziátlan és giccseskedő kispolgári szellem a Színház mai legnagyobb veszedelme. Évek óta készült ez a szellem a „hatalomátvitelre”, s október óta a színházban belül hatalmas éreze magát, mindent megfertőz, amihez hozzáférhet. Goldonit, aki éppen demokratizmusa miatt távozott Párizsba a velencei kalmár és nemes potentátok elől, akinek a forradalom költője, Chénier adta vissza kegydíját, ne állítsa a közönség elé a Szegedi Tükör az egyedzoltáni színházi propaganda stílusában. Adjon a Szegedi Tükör több tiszteletet az európai haladó kultúra nagy mestereinek.

Szabolcsi Gábor

Álító sikert aratott a Zenei művészeti Szakiskola a Bűvös vadász előadásával

A szakiskola énektan-szaka már több ízben bizonyította be, hogy túl az iskolai tananyag magasabb operai feladatok megoldására is képes. Egyetlen énekosztály — ezúttal Szathmáry Margit tanár csoportja — Carl Maria Weber Bűvös vadász című operájának előadására vállalkozott. A művészi feladat óriási, az igényes énekszólamok kész szín-radi művészeknek is gondot okoznak, amellet az előadásnak a színpad illúzióját kell keltetni a hallgatóknak. Karmester nélkül jól össze-vágó együtteseket produkálni pedig olyan teljesítmény, amely előtt meghajtjuk az elismerés zászlaját. Ez a hangversenyszerűen tolmá-csolt operabemutató elsősorban a tehetséges fiatalok diadala, de nem kisebb Szathmáry Margit énektanár, a zenekart pótól Papp Románé tanár és a karvezető Aracsi László tanár érdeme, akik az előkészítés, betanítás nagy munkáját véggezték el az iskolai munkán felül, fáradságtalan buzgalommal és kiváló szaktudással. A szakiskola disztermét zsfűlölség megtöltött hallgató-ság nagy élményt kapott — a siker pedig színházi méretűvé emelkedett. Az össze-kötő szöveget dr. Nagy István tanár mondta el, sok értékes adatot szolgáltatva a mű keletkezéséről, valamint a nálunk kissé háttérbe szorult zeneköltőiről. Szellemes konferálásmódjának köszönhető, hogy az előadás egy pillanatra sem lankadt el.

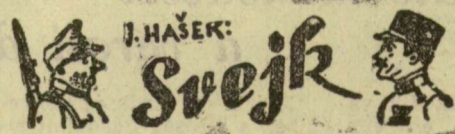
Webert operanyitányain, elsősorban éppen a Bűvös vadászán keresztül mérik le. Nem egészen igazsá-gosan, mert az 1821-es berlini eredeti bemutató a német opera döntő diadalaként könyveli el a Bűvös vadászt, amely egycsapásra megállította az olasz opera német-orosz terjeszkedését. Az opera egésze valóban ugyan-olyan abszolút remekmű, mint méltán népszerű, az opera cselekményét és az opera miliójét előrevetítő nyitánya. A német népmondából készült librettó, a temérdek népzenei anyag, a darab népies alaphangja, a természet-festés mély költőisége ugyan-olyan érték, mint az a zenei inspiráció, amelyet Weber a

magából adott ehhez a remekműhöz. Hangszerelése az új romantika első szárnypróbálgatása, a színek előterbe helyezése a klasszikus vonal-ra is képes. Egyetlen énekosztály — ezúttal Szathmáry Margit tanár csoportja — Carl Maria Weber Bűvös vadász című operájának előadására vállalkozott. A művészi feladat óriási, az igényes énekszólamok kész szín-radi művészeknek is gondot okoznak, amellet az előadásnak a színpad illúzióját kell keltetni a hallgatóknak. Karmester nélkül jól össze-vágó együtteseket produkálni pedig olyan teljesítmény, amely előtt meghajtjuk az elismerés zászlaját. Ez a hangversenyszerűen tolmá-csolt operabemutató elsősorban a tehetséges fiatalok diadala, de nem kisebb Szathmáry Margit énektanár, a zenekart pótól Papp Románé tanár és a karvezető Aracsi László tanár érdeme, akik az előkészítés, betanítás nagy munkáját véggezték el az iskolai munkán felül, fáradságtalan buzgalommal és kiváló szaktudással. A szakiskola disztermét zsfűlölség megtöltött hallgató-ság nagy élményt kapott — a siker pedig színházi méretűvé emelkedett. Az össze-kötő szöveget dr. Nagy István tanár mondta el, sok értékes adatot szolgáltatva a mű keletkezéséről, valamint a nálunk kissé háttérbe szorult zeneköltőiről. Szellemes konferálásmódjának köszönhető, hogy az előadás egy pillanatra sem lankadt el.

A pompás előadás élén emeljük ki az énekkart, amely létszámához képest kitűnő hangzásával és feszes ritmusával operai légkört és drámai hangulatot teremtett. A legsúlyosabb feladatot, a zenekari tétel megszólaltatását, Papp Románé tanár vállalta főlényes zenei biztonsággal, s zongorajátéka valóban karmestert pótol.

Most hadd szóljunk arról az énekes-gárdáról, amelynek hangteljesítménye Szathmáry Margit tanár remek munkáját dicséri. Színházunk figyelmébe ajánlhatjuk ezeket a kulturált énekeseket, talán egy-kettő számra akad hely most, amikor az operai együttes 'fel-felkeltéséről van szó. Értékben szerelnők aláhúzni a két női főszereplőt: Elekesszuszt, akinek hajlékony hangja és kiváló előadókész-sége egyéniségéhez illő szerephez jutott és Gallai Juditot, aki az együttes számok-ban megcsillantotta csengő szopránja fényét és árnyaló képességét. Betegsége ellenére önfeledőzón vállalta szerepét és mindent megtett a darab sikeréért. Kolonich János Max szolamában bemutatva zenei készségét és ragyogó organumát, amely számról számrá forrósodott. Ritka, nemes, melegen vibráló hang Papp Sándoré, aki epizód szerepében is kimagaslott előadásának belső harmóniájával. Bartha Gábor intelligenciája, precíz szövegdekamációja és érett zenei stílusa ezúttal is az együttes egyik tartó pillére volt. Fejlődést ígérő Börcsök István és Kökendi József hangja. A III. felvonás záró-jelenetében mind ők, mind a főszereplők mindent megtettek a színpadszerű hatás fokozásáért. Kis szerepeikben dicséretet érdemel Szőke Mária és Bordás György. A forró hangulatú operast az iskola híret csak öregbítette.

Szatmári Géza

(93)

— Maga se kötött szalvétát a szájára, őrmester úr, az öregasszony előtt, és emlékszem rá, hogy azt mondta neki: „Jusson eszébe, anyó, hogy minden császár és király csak a zsebére gondol, azért csinál háborút, még akkor is, ha olyan vénember, mint az öreg Procházka, akit már ki se engedhetnek a klozettről, mert ősz-szeccsinálja nekik az egész Schönbrunn”.

— Hogy én ezt mondtam volna?

— Ezt, őrmester úr, éppen ezt mondta, mielőtt kimenet okádni az udvarra, és még azt kiabálta: „Anyó, dugja le az ujját a torkom!”

— Maga is szépen fejezte ki magát — szakította félbe az őrmester —, hogy jutott eszébe olyan hülyeség, hogy Nyikolaj Nyikolajevics cseh király lesz?

— Arra nem emlékszem — mondta bártortalanul az őrsparancsnok.

— Hogy is emlékezne rá. Olyan részeg volt, mint a csap, a szeme mint a disznóé, és amikor ki akart menni, az ajtó helyett a kályhára mászott fel.

Mindketten elhallgattak, végül az őrmester megtörte a hosszú csendet:

— Mindig mondtam magának, hogy az alkohol jól, butit és nyomorba dönt. Maga nem bírja, és mégis iszik. És ha megszökött volna magának az az ember? Hogy magyaráztuk volna meg? Uramisten, majd széptápnak a fejem.

— Ide hallgasson őrsparancsnok úr — folytatta az őrmester —, éppen azért, mert nem szökött meg, egészen világos, hogy ez egy ves-szőlyes és rafinált ember. Mikor majd oda-felint kihallgatják, el fogja mondani, hogy szabadon volt egész éjszaka, és egyszerűen meg-szököhetett volna, ha bűnösnek érezte volna magát. Még szerencse, hogy az ilyen embernek egy szavát se hiszik, és ha mi hivatali eskü alatt valljuk, hogy kitalálás és szemérmetlen

haszúság az egész, akkor az Ursten se segít rajta, és csak egyet több paragrafus lesz a nyakán. Az ő esetében ez persze egyáltalán semmilyen szerepet se játszik. Csak a fejem ne fájna úgy.

Csend. Egy idő múlva megszólalt az őrmester:

— Ide hallgasson, anyó — szólott rá az őrmester Pejzlerka néniére, szigorúan a szemébe nézve —, keritsen valahonnét egy talpas feszületet és hozza ide.

Látva Pejzlerka néni kérdő tekintetét, az őrmester ráordított:

— Mozgás, már itt is legyen.

Az őrmester kivett a fiókból két gyertyát, amelyen még pecsétviasz-cseppek maradtak a hivatalos iratok lepecsételéseitől, s mikor végül Pejzlerka néni becsoszogott a feszülettel, az őrmester odatette a keresztet a két gyertya közé az asztal szélére, meggyújtotta a gyertyákat, s komolyan így szólt:

— Üljön le, anyó.

A kővé dermedt Pejzlerka néni lerogyott a diványra, s rémülten nézte az őrmestert, a gyertyákat és a feszületet. Erőt vett rajta a félelem, s ahogy a köliényén tartotta a kezét, lát-szott, hogy remeg a térdé.

Az őrmester komoly arccal járkált ide-oda az öregasszony körül, és amikor már másod-szor állt meg előtte, ünnepélyesen így szólt:

— Tegnap este maga egy nagy eseménynek volt a tanúja, anyó. Lehet, hogy ezt maga nem is fogja fel a buta fejével. Az a hatona, az egy spión, anyó, egy kém.

— Jesszusom — kiáltott Pejzlerka néni — Skocicei Szűz Máriám!

— Csend legyen, anyó! Mi ki akartunk szedni felőle valamit, és ezért mindenfélét kellett hogy mondjunk. Hiszen hallotta, hogy milyen furcsa dolgokat beszéltünk, nem?

— Azt, kérem, hallottam — felelte remegő hangon Pejzlerka néni.

— Csakhogy az a beszéd, anyó, csak azért volt, hogy megoldjuk vele a nyelvért, hogy biz-zon bennünk. Így aztán sikerült is. Mindent kihúztunk belőle. Lépre csaltuk.

(Folytatjuk)

Atomsör

Mit isznak majd az emberek, ha megkezdődik az atomháború? Ezt a fogas kérdést tárgyalja most a sörgyárosok sanfranciscói kongresszusa. A sörgyáro-sok egy emberként vallják, hogy az emberek sört fognak inni. Ennél fogva hala-déktalanul fel kell halmozni nagymennyiségű kon-zervált sört.

A „sör ideát” nagyban reklámozzák. A kongresszu-son kiállt mellette az „Armstrong Cork Company of Lancaster” cég Sharf nevű tudósa is. A vállalko-zó szellemű Sharf annak idején sörösüvegekkel és konzervdobozokkal felsze-relve megjelent a Nevada-sivatagban végrehajtott atombomba-kísérletekben.

A kongresszuson így szá-molt be erről: „Alig négy

órával az atombomba rob-banása után alaposan be-ettem és beittam az atom-sörből és konzervekből”. Hozzátette, hogy a sörös-üvegek és konzervdobozok formája is igen alkalmas, kibírja a légnyomáshullá-mot. A házak összedőlnek, az emberek meghalnak, de az üvegek sértetlenül ma-radnak.

Ez valóban igaz lehet. Az amerikai sörgyárosok azonban korántsem önsze-lenül gondoskodnak „fo-gyasztóikról”. Ha valóban aggódnának az amerikaiak millióinak életéért és egész-ségéért, tiltakoznának az Egyesült Államok atomhá-borús készülődései ellen. De nem tiltakoznak. In-kább azt számolgatják, mennyit kereshetnek a sö-rön háború után.